

ÖRTÉNETI APOK.

FELELŐS SZERKESZTŐ
K. PAPP MIKLÓS.

Megjelenik minden vasárnap. — Előfizetési ár: Félévre 6 f. Egész évre 12. f. — Szerkesztőségi iroda:
Lyceumi nyomda. — Kiadó hivatal: Gr. Teleki Domokos ház nagypiacz.

KASSAI ISTVÁN LEVELEZÉSE I. Rákóczy Györggyel és Beth- len Istvánnal.

Az eredeti példányokról

Közlő: Szilágyi Sándor.

XXVIII.

1644. Jul. 25.

z ur isten stb.

19 die praesentis irt kegyelmed levelét mi 22 die praesentis vöttük vala el az török állapotja s kívánságához, de csak ez mostani nagy gyülekezetének valamely felé való próbálása vagy fordítása haladna annyira, érkeznének el az svédek, vagy az idő mulnék el, ugy tetszik, innét könnyebb remediomokat tanálhatnánk orvoslására. Igy is az nagy hatalmu uristenre bizván mindeneket, legyünk jó bizodalomban és vigyázásban az kegyelmed tetszése szerént is; az feltett czélunk, valamiben az jó ur isten jó módokat, alkalmatosságokat mutat és szolgáltat, azt el ne mulassuk, mivel azért az üdő mulik és igy bizonynyal ha módjok leszen az svecusoknak, el kell érkezniek és nekünk is tovább kell távoznunk, jöjjön ki kegyelmed minél hamarébb hozzánk Patakra kegyelmed vagy Cassára, beszélhessünk szemtől szemben kegyelmeddel; im az vármegye is begyülnek Cassára, elhittük bizonynyal, az békességet kezdik kívánni s talán követeket is kezdenek kívánni, hogy küldhessenek fel császárhoz, ki ha ugy lenne is vagy kívántatnék is, az mi részünkről is lenne becsülettel és méltóságosan, illendő módon. Az hol az porta az budai vezérre

igazit, notaltuk azt is, de viszont az budai vezér meg az portára igazit, kit kegyelmed az beküldött párokból megláthatott, kit Rákóczy Györgynek beküldtünk az Szentpáli István levelével együtt; igen szükséges ott benn is az vigyázás. Mi innét im majd elindulunk s Patakra megyünk s onnét Cassára ad 1 augustira. Adja isten stb. Datum in arce Munkács, 25 die julii, Anno 1644.

G. Rákóci m.p.

Kegyelmed az hozzánk jövetellel ne mulasson, mivel már az német követ is Budára be fogott menni, nem is hagyják talám ott mulatni, idején jobb mindenről deliberálnunk.

Külczim: Generoso Magistro Stephano Kassai de Kolosvár stb.

Kivül (*Kassai kezével*): 27 julii, hora 2 pomeridiana in Colosvar, Bela attulit 1644. (A levél a külczimen kívül I. Rákóczy György írása.) (Eredetiye a m. k. kamarai levéltárban.)

XXIX.

1644. Jul. 26.

Az ur isten stb.

Ma jó reggel akarván rákosi majorhá-
zunktól elindulni, hozák Torma Ádám levelét Palocsáról, melyben vala az lubliai sztarosza levele, tudósítván az lengyel király követének hozzánk való jöveteléről, s ugy is reméljük, eddig Eperjesen is lehet az követ, kinek jövelele reménytelenül vagon ily hamar, mert sem salvus conductust, sem commissariust nem kívánának elébb tőlünk, ugy az mint az király internunciusa Sároost kívánja vala, most küldünk innét eleiben im mindjárt, igyekeztvén azon, ha tisztességes mód

lehet benne, tartóztatva jönne, mi is mehetnének elébb be Cassára nálánál s excipiálhatnánk tisztességesen. Olyant is kezdénk hallani, az király elment volna Crakkó tájáról igen hirtelen, Varsova felé lengedez oly hir is, az muszkák veszkelődnének, talám még másunnét is; az bizonyos, hogy mikor Haller uramék ott benn voltak, az volt rendelkezésben az királynak, Szent Mihály napig el ne menjen. Az felső állapotokról is sokat segíti gondolatunkat az király követének ily hamar való jövetele; mivel azért az derék s nagy ember, sok okokra nézve igen szükségesnek látjuk az kegyelmed jelenlétét, az mint azért kegyelmednek tegnap is Görgényből parancsoltuk, mennél hamarébb siessen kegyelmed hozzánk jünni, igyenesen Cassa felé. Az moldvai vajda hada elszökék mellőlünk be Lengyelországban s aligha az árulók közül Homonnai mellé is nem fognak állani, mivel nagy részint afféle tolvajokból állók valának, csak égettenek az hitetlenek; im az vajdának irattunk egy levelet felőlök, mását megküldtük kegyelmednek s ha tetszik, küldje meg Rákóczy György(nek) s az mi választ teszen reá, nyissa fel s paráját kiküldheti in specie, ha illendő leszen, küldje be Hajdu György kezében, mivel penig im az lengyel követ is jü s békességet akar szerzeni, im Hajdu Györgynek is irtunk volna egy levelet, olvassa meg kegyelmed, s ha tetszik, azt is egy magunk postája vigye be az portára, talám nem árt, ha az posta érteni fogja az lengyel királynak ily nagy emberének hozzánk jövetelét; ha penig az mi irásunk nem tetszik kegyelmednek, irjon Rákóczy György Hajdu György(nek) ugy, az mint kegyelmednek tetszéndik, mi studio irtunk, igy el akarván távoztatni Maurer s maga levelének elvételét. Ke gyelmed ne mulasson, siessen jünni, mi holnap Patakra megyünk isten áldásából és Cassára igyeke zünk menni. Adja isten stb. Datum Kapus, 26 die julii, Anno 1644. délest 5 órakor.

G. Rákóczy. m. p.

Kegyelmed Rákóczy Györgyöt tudósítsa censurájáról: ha az vajdának irt levelünk beküldése nem tetszenék s az portára való tetszenék, könnyü Rákóczy Györgynek az moldvai vajdának ugy írni, az mint kegyelmednek tetszik, megírván, mi parancsoltuk.

Külczim: Generoso Magistro Stephano Kassai de Colosvár stb.

Kivül (Kassai kezével): 29 julii, hora 11 noctis allatae in Colosvar.

(A levél a külczim kivételével I. Rákóczy György írása.)
(Eredetije a m. k. kamarai levéltárban.)

XXX.

1644. Jul. 30.

Omnigenam salutem et paratissima servitia.

Generose ac nobilissime vir, domine fautor mihi summe colende.

Ex clementissimo indultu celsissimi principis junioris, domini nostri clementissimi, dominus Johannes Melchior Schobinger ob varia sua negotia proficiscitur in Hungariam ad celsissimum principem seniore, dominum nostrum clementissimum. Quoniam autem bonus hic vir sperat, se patrocinio ac comitatu generositatis vestrae in hoc itinere fruiturum, sua vero celsitudo jam suas ad generositatem vestram obsignaverat, ipsamet mihi injunxit, ut generositati vestrae significem, se conscia ac consentiente cum generositate vestra posse abire dominum Schobingerum. Ego vero obnixero oro generositatem vestram, velit ipsum hoc suo favore, quo tutius securiusque eat, dignari. Conferet hoc beneficium in hominem probum, saepe de transylvanis benemeritum, dataeque occasione gratissimum futurum. Deus generositatem vestram felicissime ducat ac reducat, Amen.

Paptissime Albae Juliae 30. Julii 1644.

Generositatis vestrae observantissimus ac paratissimus servus

JOHANNES HERERICUS

BISTERFELDIUS m.p. (P.H.)

Külczim: Generoso ac nobilissimo viro, domino Stephano Cassai, celsissimorum Transylvaniae principum consiliario intimo, Regni protonotario amplissimo, domino fautori ac affini mihi summa observantia colendo.

(Eredetije a m. k. kamarai levéltárban.)

XXXI.

1644. Aug. 28.

Szolgálatomat ajánlom kegyelmednek stb.

Kolosvárra betérván az templomot látni, az kegyelmed fia eljüttek köszöntöni, igen jó egészségben vadnak, jól is viselik magokat. Az kegyelmed izenetit aszszonyunknak megmondottam, Istentől kíván ő Nagysága kegyelmednek erőt annak végbenvitelére, az mire magát igéri, maradékát is ugy áldja meg Isten kegyelmednek, ha abban jó törekedő leszen. Isten gondviselése, vezérlése legyen kegyelmeddel. Fejérvárat, 28. aug. 1644.

Kegyelmednek szeretettel szolgál

RÁKÓCZY SIGMOND m.p.

Külczim: Generoso Domino Stephano Cassay de Colosvar stb.

(Rákóczy Zsigmond kézírása)
(Eredetije a m. kir. kamarai levéltárban.)

B. WESSELÉNYI MIKLÓS

HÜTLENSÉGI BŰNPERE.

Közli: Jakab Elek.

HARMADIK FEJEZET.

AZ ALPERES BÁRÓ WESSELÉNYI MIKLÓS BIZONYÍTÁSAI.

I.

ALPERESI OKLEVELEK.

(Folytatás.)

51-ik számhoz ötödik tanu.

Alól is irt nemes Balla Dániel folyó 1838-ik évi július 2-án tekintetes nemes Szathmár megye főszolgabirája tekintetes Darvay Ferencz és esküdtje Boythor Endre urak által méltóságos királyi személynök Saárdi Somsich Pongrácz urnak aláírása alatt folyó 1838. év januárius hónap 31-én Pesten költ s méltóságos hadadi báró Wesselényi Miklós ur részére felszólíttatván hitletéte mellett az eránt, hogy a tisztelt báró ur igazságos kívánsága következtében az előmbbe adott kérdőpontokra adnék egyenes feleletet, ezen felszólítást mint törvényest elfogadván, vallomásomat mellőzhetetlen kötelességemnél fogva lelkiismeretem egyenes sugallásából e következőkben teszem:

Az 1-sőre. 1838. év május hónap 21-én tartatott megyei közgyűlésen jelen voltam, a mikor is báró Wesselényi Miklós ur megye rendeihez nyújtott folyamodó levele hallomásomra felolvastatván, ezen folyamodó levele által a tisztelt báró ur e megye rendeitől a maga titt. megye közgyűlésein való viseletéről és törvényes törekvései, királyi felség s haza iránt e megye közgyűlésén nyilvánított hűsége felől hiteles bizonyáglevelet kért kiadatni; mely bizonyáglevél kiadása a jelen volt számos megyei rendek egyhangzó szavazatjaik után minden részletes vagy egyes ellenmondás nélkül kiadatni rendeltetett. Miután Szerdahelyi Pál tisztii főügyész ur által is hallató szóval az nyilváníttatott volna, hogy a tisztelt báró ur soha Szathmár vármegye gyűlésein oly tettet el nem követett, sem oly beszédet nem mon-

dott, mely miatt a megye fenyítő figyelmét legkevésbé is magára vonhatta volna, mit ő nekie, mint kinek az effélékre ügyelni tisztii kötelessége, leginkább kellene tudni, a kívánt bizonyáglevél viszont minden ellenmondás nélkül a megye rendeinek számosan egybegyűlt közönsége által a folyamodónak kiadatni rendeltetett.

A 2-ikra. Az *a.* alatt előmbbe mutatott királyi ügyészi tanuk közül bizonyos emlékezetemre jelen voltak: Uray Bálint, Kende Zsigmond, Kovács Sándor, Vetésy Sámuel, Szerdahelyi Pál, Matay Antal, Nagy Ignác, Fekete Márton, Szuhányi Ferencz, Gabányi Sándor, Csabay Antal, Ujhelyi Károly és Mándy Imre, ki hallató szóval nyilatkoztatá, hogy tudomására semmi olyast nem követett el a Szathmár vármegyei gyűléseken báró Wesselényi Miklós, mely miatt tisztii vád alá is vonattathatott volna, annál fogva a bizonyáglevél kiadása iránti kérelmét a tisztelt báró urnak helyesnek s tőle meg nem tagadhatónak nyilvánítá.

Melyről adom ezen saját nevem aláírásával s szokott pecsétemmel megerősített tanu-bizonyágtevő levelemet. Költ Szinyér-Váralján, július 2-án 1838. (P.H.) Balla Dániel m. k.

Eredetiségét bizonyítja. Krassón, július 31-én 1838. (P.H.) Darvay Ferencz m. k. tekintetes Szathmár vármegye főszolgabirája. (P.H.) Boythor Endre m. k. azon megye esküdtje.

52-ik szám.

Alább nevetem leirt, midőn tekintetes nemes Szathmár vármegye egyik főszolgabirája

tekintetes, Darvay Ferencz ur és esküdtje által fensőbb eskető parancs előmutatása s hitletétel mellett a fentebbi kérdőpontokra megszólíttattam volna, vallomásomat a következőkben teszem meg.

Báró Wesselényi Miklós urat 1828-ki esztendő tavasza óta ismerem. Mikor három egymás után következő évek nagyobb részét mint házi titoknok s a tisztelt báró ur udvarában s társaságában töltvén, alkalmam volt több ízben, több oldalról, különböző viszonyokban ismerni meg. Különösen különféle írományai, magános levelei össze- s rendbeszedésére nem egyszer bizattam meg. S minthogy hitletétel után kénytelen vagyok már most az eddig magamba zárt igazságot nyilvánítani, néha ujságyágyból [oly érdekesebb magános levelezéseit is olvastam el, melyeknek megtekintésére tán egészen elszabadítva sem voltam. De mindezek mellett is igaz hitem mellett merem állítani, hogy én azon levelek s írományok közül egyikben is nem találtam, nem olvastam, nem vettem észre soha semmi olyast, mi csak távolról czélzólag is vagy az uralkodó felség szenteséges személyét sérthette vagy a népet lázadásra ingerelhette vagy a közcsendességet és bátorságot csak távolról is veszélyeztethette volna. A báró magános házi életében, úgy látszott, csak gondolatainak élt; a sok czéltalan s velőtlen beszédnek ellensége lévén, ily színű beszédek nem hogy maga soha nem kezdett, de azokat másoktól hallani sem szerette. Én magam is, megvallom, a hallgatás tudományát a tisztelt báró ur udvarában kezdettem gyakorlatilag tanulni. Nem is képzelhetek társalkodást, ebédlést, vacsorálást komolyabban, mint a milyen a tisztelt báró társaságában s asztalánál történt. Kisebb-nagyobb vendég az uralkodó Ton által mintegy kényszerítettett, hogy beszédét megfontolva kezdje és folytassa. Voltak mindemellett is gyakran oly pillanatok, órák, mikor a tisztelt báró ur a körülte levőkkel különböző tárgyakról beszélni szeretett, sőt némelykor egyről-másról kimerítőleg is értekezett; de mindig a legcsekélyebb tárgyról is oly jó logicával s szoros következetességgel mondta ki véleményét, hogy tárgykimerítőbben valami dolgot felvenni szinte lehe-

tetlen. Annál inkább politikai hitvallása szerint a királyi felség s törvények szentségét mindig úgy nézte, mindig úgy említette, mint a társasági élet napját. S nem is képzelek senkit, ki a társasági összeköttetés s boldogság igaz eszméjét csak valamennyire is felfogta, hogy józan logicával s következetességgel a királyi felség szentségét úgy megséríthetné, hogy az által egyszersmind a társas élet boldogságát is veszélyeztetni nem kívánná. Jó lélekkel merem azért állítani, hogy báró Wesselényi soha az én hallottamra, sem tudtomra semmi felségsértő, sem ország-s csendességháborító szót nem mondott; de gondolkozása, okoskodása módja szerint nem is mondhatott; sőt különösen is emlékezem tisztán, mikor 1830. év őszén koronázási országgyűlésre Pozsonyba utaztunk együtt, midőn épen Budából kihaladtunk volna, felhozom, hogy én tegnap pesti mulatásunk alatt a palatinus ő herczegsége palotáját s lakszobáit megjárhatni szerencsés valék. Említésbe jöven ez által a dicsően országoló uralkodó ház, az akkor uralkodott s már üdvezült felséges császár és király magos erényeit, népeiért buzgó indulatját, országokat, népeket boldogító tetteit oly kitünő vonásokkal festette, mely akármelyik uralkodó koporsójának csak dicsőségére válhatna. Figyelmeztetett akkor egyszersmind előre engemet, valamint az ilyenekben egészen járatlant, az országos két tábla kitünő két elnökeire, a fenséges nádorra, Magyarország különös védangyalára, s az akkori personalis ő excellentiájára, nemzetünk egyik dicsekedésére. Leírta mindkettőnek tündöklő tulajdonait, de ezeknek részletes leírásába most nem ereszkedem, nehogy hízkelkedés vagy valami különös érdek tekintetéből szólani láttassam; a történetírás részrehajlatlan tolla ki fogja majd ezen hiányokat pótolni s báró Wesselényi Miklós hazafi érdemeit, érzelmeit is igazolni. Költ Csomaközön, 1838-ik esztendő junius 2-ik napján. Nagy Elek s. k. gróf Teleki-nemzetség javai inspectora.

53-ik szám.

Alábbirt megkerestetvén méltóságos báró Wesselényi Miklós ur által, hogy adnék bizonyáglevelet arról, miként azon kedvetlen

következéseket maga után vont levél, melyet nekem Szathmár megyei gyűlés iránt a fiam irt, mi módon került nagyméltóságú gróf és főispán Zichy Ferencz ur ő excellentiája kezeibe? hogy ezen megkeresésnek eleget tehessek, szükségesnek tartom az egész történet leírását.

Azon időpontban, midőn a Szathmár megyei kérdéses gyűlés tartatott, én mint akkori főszolgabíró, Diószegen a tisztelt nagyméltóságú gróf ő excellentiája uradalmában uri széken voltam királyi tanácsnok méltóságos Klobusiczky Ignác ur előlülése alatt, táblabírák Frater József és Fényes Károly s esküdt Fényes József urak társaságában. A fiam lábfájásban szenvedvén, betegen feküdt álmosdi házamnál, a midőn táblabíró Péchy László ur engem kívánván meglátogatni, de oda haza nem találván, ágyban fekvő fiannak s feleségemnek s más ott jelen volt atyafiaknak, a többek közt elbeszélte azt is — mint szokás, — hogy közelebb a szathmári gyűlésen jelen volt, s ott mik történtek, nevezetesen méltóságos báró Wesselényi Miklós ur mely lelkesen beszélt (ha jól jut eszembe) az 5-ik articulus dolgában. Mik lehettek légyen a tisztelt táblabíró ur szavai, azt nem tudom, hanem a mint fel foghatta egyszerű emlékezetébe a fiam, a szerint írta meg. Később en elbeszélte maga is a tisztelt táblabíró ur nekem a dolgot, de látszott, hogy egyszeri hallás után ő sem tudta a szerint előadni, miként leírva volt, s mint monda, szavakra potosan nem emlékezik, hanem a beszéd tartalma ilyen forma lehetett. Azonban visszatérve a levélre, én azt az uriszék ülése alatt kaptam s elolvastván, a mellettem ülő esküdt urnak mutattam. Végre az ülés végével mint gyűlési ujságot minden kíváná hallani s fel is olvasódott. Estve felé váratlanul megérkezvén a már mélyen tisztelt főispány ur ő excellentiája, minekutána velem a Váradra leendő más nap délutáni bemenetel elrendelése eránt parancsolni méltóztatott, estve felé magam is kívántam haza rándulni, hogy dolgaimat hosszabb távol létemhez képest rendbe hozhassam és épen midőn a város házánál már kocsimra felültem, sietve jó hozzám ő excellentiájának huszárja azon izennel, hogy ő excellentiája kéreti egy

kevés időre a Szathmár vármegyei tudósítást. Megvallom, nem sokat haboztam általadásán, rész szerint azért, mert törvényes főnököm eránti tisztelem parancsolta a kérés teljesítését, mert a levél közönséges dologról szólván, minek ezer s több ember volt hallgatója, de a milyen beszédet akkor időben majd minden megye gyűlésén lehetett hallgatni, titoknak nem tarthattam; rész szerint végre mivel álomban sem láttam, hogy az még következéseket is szülhessen, annyival is inkább, mert meg valék a felől győzötve, hogy a nekem szóló levelet az én kijelentésem, akaratomon kívül leírni senki nem fogja. De megcsalattam képzelődésemben, mert más nap reggel általmenvén Diószegre, midőn uradalmi ügyvéd tekintetes Csengeri Antal urtól tudakoztam, mi ujság? azt felelte, hogy az ujság nem igen jó, mert levelem leiratván, nádor ő császári királyi főhercegségéhez felküldetett. Megvallom, e nem várt hír s tett engem kedvetlen érzésekbe helyezett, nem azért, mintha még akkor attól tartottam volna, hogy egy honfitársamnak egész léte kockáztatik általa, mert az következés nélküli, gyűlésbeni beszéd elmondásáért következhetni még akkor nem véltem; *) hanem mivel a levélnek tudtomon kívüli leírását nem tudtam megegyeztetni eddigi képzeletemmel, a minthogy kedvetlenségemet kijelenttem mind előbbször titoknak Szabó urnak, mind később maga ő excellentiájának, ki nekem a levelet akkor köszönet mellett, hogy azt szives valék közleni, visszaadta.

És így került a levél nagyméltóságú gróf Zichy Ferencz ur ő excellentiája kezeihez; a mi hogy így esett, a már tisztelt uriszék tagjai, uradalmi ügyvéd s inspector urak szinte tudják. De minekutána a báró Wesselényi Miklós ur ellen folyó per megkezdetett s minekutána oly hír üté megfüleimet, mintha én készakarva játszottam volna azon levelet a mélyen tisztelt gróf ő excellentiája kezeibe, minekutána ezen per tárgyában Bihar vármegye is előterjesztést tett ő felségéhez, legkegyelmesebb királyunkhoz, a közgyűlésen is magam megigazítására ezen módon elbeszéltem az egész történetet;

*) Az eredetiben is ily zavaros. Közlő.

borzadva a rettenetes vádtól, mintha én alacsony lelkű ármánykodással kívántam volna valakinek valaha életemben aláásni, mert mint uramnak, királyunknak hű jobbágya, ha olyasmit tapasztalnék, mi felséges személye bátorságát vagy a haza boldogságát sat. kockáztathatná, azt nyíltan feljelenteni életem veszélyével is kész volnék; de hogy az eddig divatozott közhelyen elmondott beszéd, főképp a melyeknek legkisebb következése sincs, ily veszedelmek sorába tartozhatók, azt csak most tudom már.

Mely fentirt előadás hogy a leirt módon történt legyen, ezennel bizonyítom. Költ Ámosdon, augustus 16-án 1838. Telegdi Csanády Ferencz m. k. (P.H. *)

60-ik szám.

Csanády levele.

Édes uram atyám! Mai napon Péchy László ur nálunk levén, a szathmári gyűlésen általa hallottakat és látottakat hosszasan adta elő, de ennek szinte oly pontos leírására időm nem lévén, csak rövideden írom meg. —

Kende viczeispán tehát a gyűlést rövid beszéddel megnyitván, felolvasni kérte a követek jelentését, mely megtörténvén, Uray feláll s az örökös megválthatás ellen röviden beszélvén, azt nyilatkoztatja ki, hogy ő s talán mindnyájan is a mult gyűlés végzését megváltoztatni nem kívánják. Meg kell itt azonban röviden jegyeznem, hogy a mult hónap 10-én Vécsey személyes (előülése alatt) gyűlést tartatván, elhatározatta, miképp a megválthatást a nyomorult néptől meg kell tagadni; minek következésében az utasítás fel menvén (de már ekkor elmondta Kölcsey beszédét), az oppositio tagjai Kölcsey Ferenczet mint deputátust küldék Szathmár megyéhez, ki nekik a dolgot ismét előterjessze, s ha lehet, az utasítást megváltoztassa. A fentebb mondottak után feláll Wesselényi Miklós s szokott mód szerint kezdett beszédében az 1-ső alispántól meggátoltatik, ki még egy másik jelentés felolvasását ki-

váná. De Wesselényi ujra elkezdé beszédét, melyet a minden felülről zugó „nem halljuk“ szakasztá félbe. Ekkor az első alispán ajánlást tesz neki, hogy mihelyt még az a rövid jelentés felolvasódik, az első szólhatást neki engedi által. De Wesselényi ajánlását e szavakkal veté meg: „én szólok, mert szabadságom van s most akarok szólani“, s ismét felszólal: „Tekintetes Karok és Rendek!“ „nem halljuk;“ a jegyző olvasni kezd, ismét: „Tekintetes Karok és Rendek“ ismét, „nem halljuk.“ Hosszas lenne elbeszélni, hogy ez mely soká ment így; csak azt emlitem annál fogva, hogy Wesselényi minekutána ismét meg ismét szólani akart s a jegyzőt ki nem hallgatta, actió erigálódott, ajtók bezárattak s még „ki kell lökni“ szavak is hallattak; de ő mindezekkel nem gondolva, harmadfél óráig tartá a gyűlést ezen szavakkal: „Tekintetes Karok és Rendek,“ melyet, mihelyt a jegyző olvasni kezdé, mindég ismételt. Harmadfél órai vita után kérte a rendeket, hogy ő csak három szót kíván mondani, hallgassák ki, s nem sokára e kijelentés után egy kevés csendességet vévén észre: „olvastasson fel a tudósítás, akarám mondani.“ Ekkor tehát felolvastatott a másik jelentés is, miután Wesselényi ismét felállván, lelkes beszédet tartá 9 millió ember jussaiért s hosszasan adá elő okait, miért kell s szükséges a megválthatás, de sokszor félbeszakasztott. Ezután Kölcsey Ferencz adott elő, miképp ötöt az oppositio küldi s kéri, hogy az utasítást változtassák meg. De a rendek állhatatosan maradtak végzésök mellett s Uray felállván, mondá: „Én ugyan pontról pontra meg nem tudok felelni a báró beszédére, minthogy rá készülve nem vagyok, de nem is szükség, mert látom, hogy a KK. és RR. mult gyűlési határozásoktól el nem kívánnak állani.“ Most a közönséges „maradjon“ után Kende a végzést kinyilatkoztatá. Ekkor ismét feláll Wesselényi s tart egy kemény beszédet, melyben leírja, hogy mily terhes felhők vagynak fejünk felett, leírja a szomorú jövődöt s borzasztóan festi, mi várakozik reánk, s végre így szól: „a kormány nem akarja ezt, tekintetes KK. és RR., mely csalárd álорczát tevén ocsmány

*) Innen az 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. és 61. számú oklevelek — ha voltak — hiányoznak, s következnek a 62. szám.

képére, kiszívta 9 millió zsirját s már most csak arra várakozik, hogy ezen 9 millió ellenünk ez által felingereltetvén, annak körmei közül ő szabadítson ki, s ekkor jaj nekünk tekintetes RR., mert szabad emberekből rabszolgákká alacsonyulunk. Ezután felugrik Uray s Wesselényit mintegy felségsértéssel vádolja; mire Wesselényi: „Talán nem méltóztatott alispán ur engem jól érteni, különben ezzel nem vádolna; elmondom tehát még egyszer tisztán,“ s előadta ismét még keményebben mindezeket. Ezzel beszédét végezvén s a végzés az alispán által ismételtetvén, Kölcsey Ferencz követtársa nevében is a követségről igen szépen lemond, melyre senki sok ideig nem felelvén, Gerzon végre szólani akarván, mikép kérettessen meg, hogy tovább is folytassa: „az ur magyarul sem tud, ne beszéljen az ur“, ily szavakkal elkiáltott. S így vesztette el Szathmár vármegye a nagy követet! S így az egész ország oppositíója erős bástyáját! Szánni lehet nem Kölcsey Ferenczet, hanem Szathmár vármegyét s az egész országot, ki ily férfitől sok értetlenek által megfosztatott.

Továbbá azt is beszélte Laczi bácsi, hogy Kölcseyhez tisztelkedni menvén más nap, ott kapta Wesselényit is, ki neki azt mondta, hogy értésére esett, mikép Bihar Ravazdytól szabadulni akarna, annál fogva kéri őtet, hogy egyetértve több jó emberek s barátjaival, igyekezzenek Kölcsey Ferenczet helyébe felküldeni. Ennek következtében ő Kölcsey Ferencztől megkérdezte, hogy felmenne-e Biharból, kitől is jó választ nyert. Mi dicsőség lenne e vármegyének, ha ez kivihető volna, mi fényt sugárzana ez a magát úgy is fényesnek tartó Biharra. De félek, hogy nem kivihető! s nem bizok a vármegyében, ki már egyszer Ravazdit küldé követnek! Most gyenge erővel, elhánya-vetve sem tudván többet írni, csókolom kezeit s maradok édes uram atyámnak tisztelő fia: István m. k. december 11-én 1834. Tekintetes nemes és vitézlő Csanádi Ferencz urnak alázatos tisztelettel. Diószegen (P.H.)

61-ik szám.

1834-ki december 9-ki jegyzőkönyv.

Mi Szathmár vármegye egyházi és világi

főrendeinek, ország főzászlósainak, nagyjainak és nemeseinek közönsége, adjuk tudtára mindenkinek, a kiknek illik, e jelen való levelünknek rendeiben, hogy minekutána dicsőségesen országgló kegyelmes koronás királyunknak szolgálatát, a közjót és ezen vármegye egyéb dolgait érdeklő tárgyakkal folytatások és elintéztetések végett a mai alól megirt helyen és időben nagy számmal egybegyülekezvén, közgyűlést tartottunk volna, akkoron báró Wesselényi Miklós hozánk nyújtott folyamodó levelében kére bennünket, 1834-ik év december 9-én tartatott közgyűlésünk jegyzőkönyvének az országgyűlési követeket illető részét hiteles másolatban részére kiadnánk.

Mely kérést mi igazságosnak és törvényesnek találván, a kért jegyzőkönyvi cikelyeknek hiteles másolatban leendő kiadását megrendeltük, a mint következnek:

„Ezer nyolczszáz harmincznegyedik évi december 9-ik s több napjain Nagy-Károly mezővárosában Kölcsei Kende Zsigmond első alispán elnöksége alatt stb. stb. tartatott közgyűlés alkalmatosságával.

3867. Országgyűlési követ Kölcsey Ferencz ur szabad királyi Pozsony városából folyó esztendő november 17-ről költ követi jelentésében hivatalosan tudósítja a megye rendeit, hogy a királyi válasz folytában ugyan országos tanácskozás alá vett urbéri törvénycikkely-javallatok némely részben a királyi válasz értelmében módosítva, részint pedig mint követi tudósításában pontonként felvéve, körülállásosan előadja, az országos előbbi szerkezet szerint meghagyatva s képviselői tábla vitatásain egyről egyig keresztülmentek s a főrendektől is a szokott módon a KK. és RR. azokat általtévén, szám szerint a három első törvénycikkely-javallatok már vitatás alá fogattak s fő RR. észrevételeivel ellátva, további tanácskozás végett vissza is utasítottak légyen.

3868. Országgyűlési követek Kölcsey Ferencz és Eötvös Mihály urak szabad királyi Pozsony városából folyó esztendő november 25-ről költ követi előterjesztések folytában a megyei rendeknek folyó esztendő november 10-én tartatott közgyűlésekből az urbéri törvénycikkelyek sorában ötödiknek,

jobbágyi örökös megváltásról szóló 2-ik szakaszára és a nyolczadik, a jobbágy semmi szín alatt és senki által, csak a törvény rendes útján lehető háborgathatásáról szóló 1-ső §-sokra nézve tett pótló utasítások s annak értelmében az ország színe előtt országos jegyzőkönyvbe igtatás terhe alatt tétetni rendelt ellenmondó nyilatkozatásnak kötelező ereje alól, mivel a szóbeli tárgyak a KK. és RR. országos üléseikben az országos szerkezet szerint meghagyatva, különben is keresztülmentek, a megyei rendek e részbeli, mint már idő utáni utasításoktól elállván, magokat feloldoztatni esedeznek; ugyanazon előterjesztések folytában hosszasan felhordott okaiknál fogva esdekelve kérvén a megyének rendeit, hogy a KK. tábláját, mint az országos képviselőseget e részben elhagyni s az országos többségtől megkülönbözní ne méltóztatnának.

A megyei RR. folyó esztendő november 10-ki közgyűlésekből költ pótló utasításokban kifejtett elveik s akkori meggyőződési nézeteik mellett változatlanul és állhatatosan megmaradni kívánván, megérintett pótló utasításokat valamint hogy semmi részben nem változtatják, úgy annak minél előbbi teljességbe vételére követ urakat hivatalosan serkentik is.

3869. Kőlcsey Ferencz és Eötvös Mihály országgyűlési követek Pozsonyból folyó év november 25-ről szóló írásbeli kinyilatkoztatások rendében a megyei közönséget arról értesítvén, miképen a megye részéről folyó év november 10-ki közgyűlésből az urbéri törvényczikkelyekre nézve hozott pótló utasítás szíveik meggyőződésével s azon meggyőződésen épült országgyűlési viseletekkel egyenes ellenkezésben állván, gyötrelmes helyzetökben vagy saját lelkiismeretöken erőszakot tenni vagy esküdtött hűségöket megszegni kényteleníttetnének. Minélfogva ha hogy annak teljesítése alól továbbá is felmentésöket nem nyerhetnék meg, a rendeknek igen tisztelt eddigi bizodalnokért hálás köszöneteket mondva, követi pályájokról lemondásokat jelentik.

A megyei rendek változatlan állhatossággal kívánván a sokszor említett 10-ik novemberi közgyűlési utasítások mellett ma-

radni, a mennyiben szíveik meggyőződésével s azon épült országgyűlési viseletekkel is saját kitételök szerint egyenes ellenkezésben lenni, annak tartalmát nyilvánították volt a követ urak, képviselőségökről írásban is kijelentett leköszönésöket ezennel elfogadván, hivatalos értekezés formában arra rendelődtek felszólíttatni, hogy a mennyiben az országgyűlési tárgyak folyamatjából eleve fel lehet tennie, az ujonan választandó követeknek felérkezésekig az urbéri munkálatok végkép és teljesen bevégezhetőnének, nehogy a megyének e részben november 10-ki közgyűléséből már közöltetett pótló utasítása kijelentetlen, siker nélkül hangzana el, ezt a megyei részről a méltóságos királyi személyes jelenlét helytartójának, mint a képviselői tábla elnökének lejjövetelek előtt bemutatni minden esetre el ne mulasztzák.

3870. Ennek folytában az országgyűlési követek megváltoztatására a jövő 1835-ik évi január hónap 26-ik, s ha szükséges lésszen, követő napja közgyűlés határnapjául jelelődvén ki:

Az egész történet rendének a közgyűlésül kijelent határnappal együtt a méltóságos báró főispán ur ő nagyságával körülményes közlésére K. Kende Zsigmond 1-ső alispán bizatván meg, s ha azon közgyűlést önnön főkormányzóí előlülése alatt kegyeskedne díszesíteni, a kijelent napra meghíván, ugyanazon közgyűlési határnap az egész megye kebelében is az illető járásbeli főszolgabiráék által a gyűlés főtárgyának megérintése mellett közhírré tétetni rendeltetik.

Mely általunk eképen szóról szóra, hozzáadás, kihagyás vagy változtatás nélkül tétett által írás hitelül, kiadjuk e jelen való bizonyáslevelünket, megyénk hiteles pecsétjével megerősítve, a közigazság úgy hozván magával. Költ Nagy-Károly mezővárosunkban 1837-ik évi december 11-én s több napjain tartatott közgyűlésből. Megolvasva kiadta Berzenczei Kovács Ágoston s. k. a fent tisztelt nemes megye első aljegyzője (P.H.)

62-ik szám.

Nemes Szathmár vármegyének 1835-ik évi július 6-án Nagy-Károlyban tartott közgyűlése jegyzőkönyvéből kiirott cikkely.

1982. Darvai Darvay Ferencz és Tasnád-szántói Becsky Károly országgyűlési képviselői a megyének f. é. július 30-ról sebes postán küldött azon követi tudósítások folytában, melyben nemes Bars vármegye egyik országos képviselőjének Galanthai Balogh Jánosnak báró Wesselényi Miklós hűségtelenség fejből követelés alá fogott beszédére országgyűlés színe előtt tett kifejezéseieért csakugyan hűségtelenségi pörbe hasonló lett fogatását s már be is történt idéztetését jelentvén sat.

A tárgyak siető volta tekintetéből, nehogy a megyei közönség a szükséges utasítás hiányában szavazási jogától időközben sikertelen ejtődjön el, a legközelebb tartandó közgyűlésnek további utasító rendelkezéséig, midőn ezen tárgy bővebbi megvitatás tekintetéből az országos munkálatok s követi jelentések összeütésökre kirendelt megyei küldöttség által ujonan felterjesztetni elrendeltetett, a megyei követeknek hazafiai kötelességökbe tétetett, hogy minden esetre a szólásszabadsági nemzeti jognak sértetlenül feltartását pártolva, ha és a midőn ezen tárgy adandó alkalommal országos köztanácskozás alá fogatik, a felírás-javallat mellett nyilatkoztassák magokat. Ezen cikkely az eredeti jegyzőkönyv ugyanezen száma alatti cikkelyével mindenekben megegyezik, bizonyítom. Nagy-Károlyban, december 11-én 1837. Kovács Ágoston m. k. nemes Szathmár vármegye első aljegyzője.

63-ik szám.

Másolat nemes Szathmár megye levéltárából.

Levél követ uraknak. Folyó esztendei június 30-ról sebes postán hozzánk általtett követi tudósítások folytában, melyben a nemes Bars vármegye országos egyik képviselőjének báró Wesselényi Miklós hűségtelenség fejből követelés alá fogott beszédjére országgyűlés színe előtt tett kifejezéseieért hűségtelenségi pörbe tett fogatását körülményesen jelentik s egyszersmind e tárgy feletti országos köztanácskozások esetében magok mihez alkalmazások tekintetéből utasításunkat kérik vala ki, ezennel követ uraknak a legközelebb tartandó

megyei közgyűlésnek további utasítás-formában hozzájuk eljutandó rendelkezéséig szólásszabadsági nemzeti jognak szerény pártolását hazafiai kötelességökbe tévén, nehogy addig is a szükséges utasítás hiányában a megyei közönség szavazási jogától sikertelen ejtődjön el az adandó alkalommal köztanácskozás alá fogandó tárgyban, a felírás-javallat melletti nyilatkozásra utasítottak. A kik sat. Költ Nagy-Károlyban, július 6-án 1837 tartott kis gyűlésből. Hogy ezen másolat mindenekben megegyezik a levéltárban találtatott eredetivel, bizonyítom. Nagy-Károlyban, december 11-én 1837. Kovács Ágoston m. k. nemes Szathmár megye első aljegyzője.

64-ik szám.

Nemes Szathmár vármegyének 1835-ik évi december 7-én tartott közgyűlése jegyzőkönyvéből kiírott cikkely.

3553. V. N. Eötvös Mihály főszolgabíró fájdalmát jelentette ki azon, hogy az ezen megye mult évi december 9-én tartott közgyűlésben báró Wesselényi Miklós által mondott beszédért a tisztelt báró ellen hivatalsági kereset indítattott s kéri az egybegyűlt rendeket, hogy ezen hivatalsági kereset megszüntetését a királyi felségtől felírás által eszközölni törekedjenek. Mely indítványt az egybegyűlt rendek közlekedéssel fogadván, egyesült akarattal végeztetett:

Báró Wesselényi Miklósnak hivatalsági kereset alá vettetését a megye rendei elejétől fogva úgy nézték, mint a szólásszabadságon ejtett nemzeti közsérelmét s ugyanazért követeiknek annak idejében meghagyták, hogy ezen sérelmet országos felírás útján, több megyék követeivel egyesülve, orvosoltatni igyekezzenek. De mivel szomorú tapasztalás mutatja, hogy a képviselői táblának lelkes törekedése mellett ezen sérelemre nézve a felírás a királyi felség elébe mind ez ideig nem juthatott, szükségesnek találtatott, hogy ez ügy is megyei hatósági uton e jelen közgyűlésből ő felségének felterjesztessék s nem lévén a rendeknek semmi kétségek a felől, hogy a kérdéses sérelem, mihelyt ő felségéhez juthat, azonnal orvosoltatni fog, meghatározták a királyi felséget egyenesen hódoló tisztelettel megkérni, hogy

ezen aggodalmat hozó sérelmet a báró Wesselényi Miklós ellen indított kereset megszüntetésével elenyésztetni méltóztassék. Egerszermind a felírás sikerének nagyobb biztosítására az is meghatározottat, hogy hasonló közgyűlési felírások küldésére az ország minden megyéi felszólíttassanak. Ezen másolatnak az eredeti jegyzőkönyv ugyanazon szám alatti cikkelyével való tökéletes egyezéséről hiteles bizonytságot teszek. Nagy-Károlyban, december 11-én 1837. Kovács Ágoston m. k. nemes Szathmár megye első aljegyzője.

65-ik szám.

Felsőes sat. Midőn báró Wesselényi Miklós mult esztendőben december 9-ik napján tartott közgyűlésünk alkalmával mondott beszéde miatt a tekintetes kir. táblára életét és vagyonát veszélyeztető hivatalsági keresettel kihivatott, megdöböntünk keblünkben, látván, hogy e tett által eddig sértetlenül állott szólásszabadságunk fenyegettetik.

Féltelenségnek és zabolátlan kicsapongásnak pártolói soha sem valánk; vagynak is törvényeink, miknél fogva gyűléseink szentségét a mértéktelenül s szerénytelenül heveskedők ellen meg tudjuk oltalmazni; de alkotványi jogunk van arra, hogy gyűléseinkben a törvényhozás legfontosb tárgyai felett bármily különböző véleményeket szabadon előadhassuk, melyszabadság nélkül kétség alá még soha sem vett befolyásunkat a törvényhozásra nem is gyakorolhatnók.

Azért méltó aggodalommal tölthetett el bennünket, hogy atyánkfiának, hazafi társunknak közgyűlésünkben mondott szavai hetek lefolyta után nyomozás alá vétettek, midőn már különben is minden mondás, minden szó és hang az emberi emlékezetben más színben áll, s lehetetlen vala fájdalmat nem éreznünk, hogy néhány szavak miatt, miknek bővebb fejtegetésébe nem ereszkedünk, emberi élet és szerencse veszélyre tétetett.

És ezen okoknál fogva óhajtók ezen esetet cs. kir. felséged atyai kegyelmessége elébe terjeszteni; mert közel van a baj orvoslása, ha panaszaikat igazságos fejedelem keblébe önthetjük.

Felsőesgednek hivi vagyunk és leszünk mindenkor, koronás fejedelmünkhöz és atyánk-

hoz oltalomért járulunk, oltalomért hazafi társunknak s gyűléseink szabadságának, erős hittel lévén, hogy királyi főfelvigyázói jogait gyakorlatba veendi, a többször említett kereset megszüntetésével nyugalmunkat visszaadandja s vigasztalással ajándékozand meg ez aggodalmak után, melyek e szomorú történet miatt bennünket nyugtalanokká tettek.

Cs. kir. felséged az, kit a szent korona s az ősi alkotmány hazánk minden sérelmeinek orvoslására meghatalmaztak, ne vonja meg felséged azon vele született kegyelmét, hogy e dicsőséges hatalom következeit ez uttal is érezhessük. Mi felségedben törvényeink és szabadságaink oltalmazóját örök hálával fogjuk hódolva tisztelni, kik cs. kir. kegyébe sat.

Sacratissima etc. Nicolao barone Wesselényi, ex incidenti orationis in congregatione nostra generali anno praeterito die 9-a Decembris celebrata habitae, actione notae infidelitatis, vitae, et bonis eius periculum inferente, ad I. Tabulam R. evocato, imo pectore percussi fuimus, facto hoc illaesam adhuc apud nos votorum libertatem periclitati sentientes.

Anarchiae, effrenaeque licentiae fautores nunquam fuimus, nec desunt nobis leges, quibus congregationum sanctimoniam contra quosvis immoderate, immodesteque effervescentes conservare possumus; sed sumus etiam jure constitutionali praediti, habemusque de maxime momentuosis legislationis objectis, diversas quasvis opiniones enunciandi libertatem, qua deficiente, nullus profecto nobis huic licet indubitatus in potestatem legislativam superesset influxus.

Ea de causa non infundata nos invasit sollicitudo, cum verba fratris, concivisque nostri generali congregatione enunciata defluxu septimanarum investigationi subjecta sunt, quamvis iam ceteroquin sententia quaevis verbo, sonoque, in recordatione hominum alium colorem adeptis, nec fieri potuit, quin dolore opprimeremur, cum pauca propter verba, quorum explicationi supersedemus, vita fortunaeque hominis periculo objicerentur.

Casum ideo hunc paternae Majestatis Vestrae C. R. clementiae substernendi cepimus consilium, nunquam enim malorum pro-

cul est remedium, si querelas ingremium justis Principis effundere liceat.

Fideles Majestati Vestrae sumus, omnique erimus tempore, coronatum Principem Patremque accedimus, protectionem concivi nostro, libertatique congregationum, firmiter persvasi Majestatem Vestram supremo inspectionis regiae jure usuram, impositoque saepefatae actioni fine, quietem nobis reddituram, et clementer nos consolaturam esse post tot curas, tristem ob hunc casum supervenientes.

Majestas Vestra C. R. ipsa est, cui sacrosancta corona avitae patriae constitutio gravamina nostra tollendi potestatem dederunt, gloriosae huius potestatis exercitium ab innata Majestatis Vestrae C. R. clementia supplices petimus, propugnatores legum, libertatumque nostrarum in Majestate Vestra aeterna cum gratiarum actione, hominibusque cultu persecuti, qui gratiae et clementiae etc.

Ezen másolatnak eredetiével szóról szóra való egyezéséről hiteles bizonytságot teszek. Nagy-Károlyban, december 11-én 1837. Kovács Ágoston m. k. nemes Szathmár megye első aljegyzője.

66-ik szám.

Másolat. Nagyméltóságú méltóságos sat. Nincs hazafi, ki előtt ismeretlen lenni báró Wesselényi Miklós atyánkfianak és táblabíráknak múlt december 9-én közgyűlésünkben tartott beszédéért hivateltési pör alá lerekesztése, ki ne tudná, mily közérdekvé lön ez ügy, s mi forrón kívánták azt országunk legtöbb megyéi a királyi felség elébe mint sérelmet orvoslás végett országosan terjeszteni.

E kívánság mendeddig teljesítésben van s fájdalommal vagyunk kénytelenek szemlélni, hogy az ország főrendei gátat vetnek törekedésünknek s a nemzet előterjesztéseit a felség elébe jutni nem engedik.

Ez alkotványunkra ellenesen ható viselet, ezen semmi törvényen nem alapuló s mégis határtalanul kiterjesztett „veto,” kinos aggodalomban tart bennünket. Ezen veto-nak áldozatja legyen-e a mi hazánkfia? Ne juthasson-e ügye a királyi felség igazságos

trónusa elébe? kiről fel nem tehetjük, hogy ezen ügy iránt, mely nem egyéb a szólás-zabadság szent ügyénél, a maga igazságszeretetét velünk s az egész nemzettel ne éreztesse. Elhatároztuk magunkat azon utat választani, hol tisztelettel teljes előterjesztésünk a koronás fejedelemhez akadály nélkül eljuthat s mai napon tartott közgyűlésünköl az ide zárt felirást ő felségéhez felmutattatni meghatároztuk. Baráti, rokon bizodalommal kérjük Nagyságtokat, hogy e közérdekvé ügyet saját közgyűléseiböl küldendő felirásaikban hasonlóképp felterjeszteni méltóztassanak. Hadd érjen fel szózatunk a királyi székiig s legyen nyilván, miképpen van módja e nemzetnek a fejedelemhez egyenesen vezető utat megtalálni.

Kik egyébiránt atyafiságos barátságokban ajánlottak szokott tisztelettel vagyunk, Költ Nagy-Károly mezővárosban, 1835-ik esztendő december 7-én tartott közgyűlésből, Nagyságtoknak kész köteles szolgálái, igaz baráti s atyjökfiái.

Hogy ezen másolat az ő eredetiével mindenben megegyezik, bizonyítom. Nagy-Károlyban, december 11-én 1837. Kovács Ágoston m. k. nemes Szathmár megye első aljegyzője.

67-ik szám.

Mi Szathmár vármegye egyházi és világi főrendeinek, ország főzászlósainak, nagyjainak és nemeseinek közönsége adjuk tudtára mindeneknek, a kiknek illik, e jelen levelünknek rendeiben, hogy a midőn dicsőségesen országló kegyelmes koronás királyunknak szolgálatát, a közjót és ezen vármegye egyéb dolgait érdeklő tárgyoknak folytatások és elintéztetések végett e mai alólirt napon és helyen nagy számmal egybeülvén, közgyűlést tartottunk, akkorán báró Wesselényi Miklós folyamodott előnkbe következő okokból, melyek közkívánságunk szerint szóról szóra igtatott folyamodásában foglaltatnak eképpen:

„Tekintetes Karok és Rendek! Tudva van a tekintetes rendek előtt azon pör, mely ellenem a tekintetes rendek 1834-ik évi decemberben tartott közgyűlésök alkalmával mondott beszédeimért indítottat; tudván, mert a tekintetes rendek elejétől fogva azon megyék közé tartoztak, kik ügyemet köz-

ügynek ösmérték s annak pártfogását a közelebbi országgyűlés alatt követelőknek meghagyták, miatta a királyi felséghez felírást nyújtottak; jegyzőkönyveikbe reám nézve kedvező határozatokat ígáltak s mindazokat lehető védelmemre hitelesen kiadták.

„Ügyem, bár közügynek tekintetett is, személyemmel szoros kapcsolatban áll, azért lehetetlen elmellőznem tisztelettel teljes kijelentését azon hálának, melyet a tekintetes rendek iránt szivemben hordozok. Fogadják el azt a tekintetes rendek szívesen.

„Vádoltatom, hogy a királyi felség szentes személyét sértegettem, hogy másokat lázadásra ingerlettem. De a tekintetes rendek jól tudják, hogy a fennemlített gyűlés alkalmával nyilván kifejeztem, miképen a királyi felséget távolról sem érdeklek, hogy sérthetetlen személye iránt hódoló tisztelettel viseltetem, jól tudják, hogy beszédem törvény hozatalát s minden képzelt nyugtalanág vagy lázadás elkerülését célozta. Mert ha e helyett lázadást eszközölni akartam s a királyi felség sérthetetlen személye ellen vétkes szavakat mondtam volna, bizonyosan a tekintetes rendek ezt hallgatással el nem tűrték volna; én azt hiszem, hogy az ellenem felemelt vád a tekintetes rendeket is érdekli, mert azt állítani: miképen én a tekintetes rendek ünnepélyes együttlétükben a reám fogott tettet elkövettem, annyi, mint a vádat magok a tekintetes rendek ellen is kiterjeszteni s ez annyival igazságtalanabb, mivel sem tekintetes rendek hűségével s mindenkor kijelentett törvényes érzelmével ily valami meg nem férhet, mind én annyi éveken keresztül, melyekben a nemes Szathmár megye gyűléseiben részt venni szerencsés valék, a törvényhez és törvényes királyunkhoz hűséges ragaszkodásomat nem egyszer bizonyítottam be, ellenkezőleg gyanura pedig soha okot nem szolgáltatam.

„Ily körülmények közt igazságosnak és szükségesnek hittem a tekintetes rendeket mély tisztelettel megkérni, hogy mind az 1834-ki decemberben tartott közgyűlés, mind minden más Szathmár megyei gyűléseken folytatott viseletemről s különösen a fenn kitett pontokra nézve hiteles megyebizonyítványt kiadatni méltóztassanak, mit

midőn a haza és ezen nemes megye ügye is megkivánnának, az igazság pedig javasolná, semmit sem kételkedem, hogy könyörgésem ez uttal sem hangzik el sikertelenül azon tekintetes rendek előtt, kiknek mindenkori oltalmával dicsekedhetem.

„Isten virágoztassa a tekintetes rendeket s védelmezze minden veszélytől. Mély tisztelettel maradván a tekintetes rendeknek alázatos szolgálók: Wesselényi Miklós.“

E folyamodás közgyűlésünkön egész kiterjedésében felolvastatván, mindnyájan fájdalomosan emlékeztünk meg báró Wesselényi Miklós atyánkfiának sorsáról, ki az ország köztudomása szerint hűtelenségi vád alá vétetett oly beszédéért, melyet 1834-ik évi december 9-ik napján tartott közgyűlésünk alkalmával az urbéri telkek örökösen lehető megváltása felől nyilvános üléseinkben füleink hallatára mondott oly czéllal, hogy az érintett megváltásról szóló törvényczikkely hasznos voltát megbizonyítsa s meggyénket arra bírja, hogy e cikkely pártolását országgyűlési követelőknek utasításul adja. E fájdalmat már évek óta hordván kebleinkben, azt mind a mult országgyűlés alatt követelők által, mind a királyi felség elébe egyenesen terjesztett felírásunkkal több ízben kijelentettük annyival inkább, mert azon felül, hogy e tárgyban országos kérdés fekszik, magát említett báró Wesselényi Miklós atyánkfiát személyesen illetőleg és kétségen kívül van tudva előttünk, hogy fennérintett 1834-iki december 9-én tartott közgyűlésünkben többször nevezett atyánkfia nemcsak a királyi felség szent személyét nem sértette, nemcsak nem lázított, mint vádoltatik, sőt inkább félremagyarázhatatlan nyilvános szavakkal kimagyarázta, hogy a királyi felség személyét sérthetetlennek hiszi, ismeri, hódolva tiszteli s távolról sem kívánta érdekelni, s egyszersmind egész ülésünk alatt arra törekedett, hogy a fentérintett törvényczikkelyt mint az ország lakosai közti csendesség és béke alapját terjesztsze elő s azt eszközölje, hogy törvényhozás csendes utján az ország nyugalma állandóvá tétessék.

Egyébiránt is lehetetlen meg nem ismernünk, hogy többször nevezett báró Wesselényi Miklós atyánkfia több évek óta köz-

gyűléseinkben gyakran megjelenvén s tanácskozásainkban tettelegesen részt vevén, magát mindenkor és kivétel nélkül koronás fejedelmünk, alkotványunk, törvényeink hívének lenni bebizonyította, mit ha nem tett vagy valaha éppen ellenkezőleg nyilatkozott volna, mi királyunk és hazánk iránt tartozott hűségéből ellene felkelni semmi esetben el nem fogtuk volna mulatni.

Mindezeknél fogva többször nevezett báró Wesselényi Miklós atyánkfának folyamodása az igazsággal teljesen megegyező lévén, ezen nyilatkozásunkat megyei hiteles bizonyítvány formában kiadatni közmegegyezéssel elhatároztuk, a közigazgatás úgy hozván magával. Költ Nagy-Károly mezővárosunkban, 1838-ik évi május hónap 21-ik s több napjain tartott közgyűlésünkből. Olvasta és kiadta Kölcsey Ferencz m. k. nemes Szathmár megye főjegyzője (P.H.)

68-ik szám.

1556. Mi Bihar vármegye egyházi és világi rendei megyebeli táblabíránk és atyánkfia báró Wesselényi Miklósnak előnkbe terjesztett folyamodását teljesítőleg bizonyítjuk, hogy valahányszor a folyamodó közgyűlési tanácskozásainkban megjelent, mindanniszor a közjó előmozdítását munkás részvételével elősegítette s polgári kötelessége szerint a király, haza s törvények eránt tartozó hűséggel, tisztelettel és engedelmességgel viseltetett, soha azoknak rontásaira sem nyilvános, sem külön körökben törekvő szándékot akár szóval, akár tettel nem bizonyított, úgy annyira, hogy midőn a királyi koronai ügyvéd által hivateltenségi pörbe vonaték a fentebbi indító okokból, mind ő császári királyi apostoli felsége, mind pedig az országosan egybegyűlt rendek előtt jegyzőkönyveink bizonyossága szerént mellette szavunkat emelni bátrak valánk. Melynek nagyobb hitelére kiadtuk a jelen szokott pecsétünkkel megerősített bizonyosságtevő levelünket, úgy hozván ezt magával a közigazgatás. Költ az ezer nyolczszáz harmincz nyolczadik esztendő június tizenegyedik és több napjain Várad-Olasziban folytatva tartatott közgyűlésünkből. Olvasta és kiadta a fentirt tekintetes nemes vármegye hites főjegyzője Toperczer Ödön m. k. (P.H.)

69-ik szám.

38. k. gy. 1838. Mi nemes Alsó-Fejér vármegyének rendei, javallatba hozatván mai napon az ezen nemes vármegyét illető dolgok eligazítására tartatott közgyűlésünkben az, hogy hadadi báró Wesselényi Miklós atyánkfia részére egy közhitelességű bizonyítvány adassék ki arról: hogy azon alkalommal, midőn ezen nemes megye közgyűlésén megfordult, tett-é avagy mondott-é olyant, mi az ő felsége szentséges személye és jogai sértésekre, bizodalmatlanságra és engedtelenségre gerjesztett avagy közcsendesség felzavarására lázasztott volna? s nem inkább a felséges fejedelem és haza közérdekének elválhatatlan előmenetelesítésére s mind inkább-inkább szorosabb kapcsolatba hozatala kieszközlése volt é főtörekedése! midőn egyfelől az igazság hozza magával, de továbbá köztudomásban és eleven emlékezetben áll a rendeknek az, hogy báró Wesselényi Miklós atyánkfia éppen semmit is olyat avagy csak bár arra magyarázhatót is, mi közcsendesség felháborítására, a felséges fejedelem szentséges jogai vagy személye sérelmére lett avagy bizodalmatlanságra lázított volna, teljességgel el nem követett, de sőt mindenképpen teljes tehetsége szerint való főtörekedése volt a felséges fejedelem és haza elválhatatlan közérdekének mind inkább-inkább előmenetelesítése és mentől szorosabb kapcsolatba hozása kieszközlése, mindezekről az igazsággal és a megtörtént dolog valóságával szoroson megegyezőleg adjuk a szokott aláírás és közhitelességű pecsétünk ereje alatt költ bizonyítványunkat. Költ a folyamatban levő 1838-ik esztendő július hónapjának 11-ik napján Nagy-Enyed városában tartatott gyaras gyűlésünkből. Losonczy báró Bánffy Miklós m. k. főispán. Jablonczay P. Elek m. k. főjegyző (P.H.)

70-ik szám.

Mű nemes Doboka vármegye rendei báró Wesselényi Miklós atyánkfának mai napon benyujtott kérelemlevele következtében adjuk ezen bizonyosságtevő levelünket arról, hogy valahányszor az érdeklött atyánkfia, mint ezen megye birtokos tagja, közgyű-

léseinkben megjelent, a hazai törvények és a törvényes rend fenntartására voltak beszédei intézve, valamint egyáltalában a törvényekhez való buzgó ragaszkodásáról és a felség éránti tántoritatlan hűségről esméretes előttünk. Nemes Doboka vármegyének Bonczidán junius 19-ik napján az 1838-ik esztendőben tartott gyrás gyüléséből. Maksai Máriaffy Antal m. k. főispáni helytartó. Kiadta Bucsi Benjamin m. k. főjegyző (P.H.)

71-ik szám.

Mű nemes Kolozs vármegye rendei ezennel köztudatra adjuk, miszerint e folyó 1838-ik év Szent-Jakab hava 24-én közgyülésünk folytatában báró Wesselényi Miklós kedves atyánkfia hozzánk az iránt folyamodván, hogy közgyűléseinkben minő czélzatai és törekvései lettek volna? arról hivatalosan bizonyítanánk: annálfogva az igazságnak engedni tartozván, ezennel megegyezett értelemmel nyilatkoztatjuk s csak egy is ellent nem szólván, hivatalos bizonyítást teszünk arról, hogy báró Wesselényi Miklós kedves atyánkfiának közgyűlésünkben a fennálló törvények oltalma és épen tartása volt minden czélja s törekvése s nemcsak törvény elleni vétkes czélatok gyanujára soha okot nem szolgáltatott, sőt minden beszédeiben s köztünk való tetteiben nyilvános bizonyosságát adta annak, hogy lelkében mint a törvényhez való erős ragaszkodás hiv oltarán a haza s felséges fejedelme iránti tántorithatatlan hűség szent tüze lobog, ez által a fejedelem javait, a haza boldogságát s nyugalmaát eszközölni kívánván. Melyről ezennel, mint fentebb is, a szokott hitelesítés alatt bizonyítás tétetik. A nemes Kolozs vármegye rendei közgyűléséből, Kolozsvártt julius 24-én 1838. Kiadta Szabó Farkas m. k. főjegyző (P.H.)

72-ik szám.

Mi Kővár vidéke közönsége adjuk tudtára mindeneknek, kiknek illik a jelen levélünk rendében, hogy midőn az alól feljegyzett esztendőben, hónapban, napon és helyen a küzjő és egyes személyek java előmozdítása felett tartandó tanácskozás végett s különösen felséges fejedelmünkhez tartozó hódolási hit letétele tekintetéből a szokott

gyrás büntetés alatt egyben gyülekezve letünk volna, hadadi báró Wesselényi Miklós atyánkfia illő kérelemlevele által arra kért minket, hogy mivel a nemes magyarországi közigazgató által egy a nemes Szathmár megye közgyűlésén elmondott beszédéért hűség-törési pörbe idéztetvén, abban többi között a vád arra is terjesztetett, mintha mind azon közgyűlésen, mind másutt egész politikai pályáján törvény elleni, törvényes csend és rendbontó czélzatai s törekvései lettek volna, a midőn ezen nemes vidék közgyűlésében is vett részt a közdolgok feletti tanácskozásokban, tiszta emlékezetünk és bizonyos tudásunk nyomán közhitelű bizonyág-levélet adnánk arról, hogy azon közgyűlésünkben micsoda szókkal élt s minő czélatokat fejtett ki; kinek igazságos kérésében mi, a mint illik, megegyezvén, mivel gyűlésünk több tagjainak, kik az 1830-ik s következő évben tartatott közgyűlésünkben személyesen jelen voltak, midőn a kormány a maga rendén kívül az urbért ezen nemes hazában is behozatni kívánta királyi biztos Götz ur kiküldetése mellett és előlülése alatt, s a mikoron nevezett atyánkfia is egyik gyűlésen jelen volt, tiszta emlékezetünk és bizonyos tudásunk szerint tökéletesen bebizonyosodott, hogy kérelmes atyánkfia sem szóval, sem tettel semmi olyast nem követett el, mi vagy fejedelmet vagy törvényt sértene vagy pedig csend- s rendbontást czélzott volna, minélfogva többször nevezett báró Wesselényi Miklós atyánkfiának közgyűlésünkben a megirt mód szerint lett magaviseletéről ezen hiteles bizonyóságot tevő levélünket törvényes pecsétünkkel megerősítve, az egyenesség és igazság javaslása nyomán meg és kiadatni határoztuk. Költ nemes Kővár vidékén, ezernyolczszázharmincznyolczadik esztendei junius hónap 11-ik napján Nagysomkuton tartatott közönséges gyrás gyűlésünkben, kiadta Hosszu László m. p. főjegyző (P.H.)

73-ik szám.

5-ik közgyűlési szám alatt 1838. Mi nemes Székely Anya-Udvarhely széknek, fő, lovag és gyalog mind három nemes rendeiből álló közgyűlése adjuk tudtára

és emlékezetére ezennel mindeneknek, hogy midőn ezen folytában lévő 1838-ik esztendő Szent-Jakab havának 26-ik napján nemes székünkbe kebelezett Székely-Udvarhely városában székünk törvénytevő házánál törvényhatóságunk boldogságát előbbre léptető közügyek aránti tanácskozásra öszvegyülve lettünk volna, akkor hadadi báró Wesselényi Miklós kedves atyánkfia előnkbe beadott kéreményében hiteles bizonyítványunk kiadását kérvén arról: miszerint törvényhatósági közgyűlésünkön volt ez előtti megjelenése alkalmával és egyébkor is beszédeiben és cselekedeteiben a felséges fejedelem és haza aránti hűségét s törvényeinkhez való állandó ragaszkodását bizonyította volna, ezen bizonyítványnak kiadását annyival méltóbban s kétségtelenebbül elhatároztuk, mentől inkább tudva vān mindnyájunk előtt, s mentől felejthetlenebb benyomással vāgyon az mindenikünknel, hogy nevezett báró Wesselényi Miklós szeretett atyánkfia törvényhatóságunkban tartott ez előtti közgyűlésen volt megjelenése alkalmával jeles és dicséretes több beszédeiben nem egyebet soha is, mint a felséges fejedelemhez tartozó hűséget s hazához való tántorithatatlan szeretetet és a törvényekhez lévő legbuzgóbb ragaszkodást annyira kitüntette, hogy az elenyészett 1834-ik évi országgyűlésre a törvényhatósági egyik legérdemesebb követünknek szabad szózatolásunknál fogva megválasztani legkisebbet sem kételkedhattunk; s legédesebb megelégedéssel tapasztaltuk azon országgyűlés folyta alatt törvényhatóságunktól adott utasítás pontjainak, melyek a felséges fejedelemhez való hűségét s a törvényekhez ragaszkodását tárgyatták, legdicséretesebben eleget tenni. Mely követi tisztében volt munkálódásával lett megelégedésünket elegendőleg bizonyította az is, miszerint ötet, mint felséges fejedelemkhez való hűségéről és törvényünkhez állhatatos ragaszkodásáról nagyon ösmeretes férfit, az 1837-ki országgyűlésre is követünknek újból egy akarattal megválasztani kétség alá sem vehettük, s sajnosan is jöhetett nekünk az, hogy általa ezen követség el nem fogadható lehetett. Egyébaránt hogy nevezett báró Wesselényi Miklós szeretett atyánkfia törvényhatóságunknak tudása és tapasztalása

szerint mind beszédeiben, mind cselekedeteiben felséges fejedelemknek és hazánkknak igaz hive és törvényeinknek állandó védelmezője legyen, azt midőn ezennel elősmerjük, annak hitelességére adjuk nemes székünk főjegyzője kiadása s nemes székünk közpecsétje alatt költ ezen hiteles bizonyítványunkat. A nemes székely Anya-Udvarhely, fiu Keresztur- és Bardócz székek közgyűléséből, a fentirt időben és helyen. Kiadta Kis Zsigmond m. pr. főjegyző (P.H.) *)

*) Helyén valónak látom ide igtatni bē báró Wesselényi azon kérelmét, melynek következtében a szék azon bizonyítványt kiadta. Az nem volt ugyan az alperes bizonyítékai közé felvéve, de ezt a periratok közt megtalálván, itt az elveszéstől meg kívántam óvni.
Közliő.

Tekintetes Rendek!

Nem kétlem, miszerént tudva van a tekintetes rendek előtt, hogy Magyarországon a királyi ügyek igazgatója ezelőtt 3 évvel hűségétőrsi pörbe idézett egy beszédemért, melyet 1834. december 9-én Szathmár vármegye közgyűlésén az urbéri tárgyban a parasztság javára hozandó egy törvényczikket pártolólág mondtam. Ezen beszéd pernek s éppen hűtelenségi pernek tárgya semmi esetre sem lehetett volna, mivel közgyűlésen mondtaknak csak ugyan azon közgyűlés lehet bírāja; szavakkal pedig nem lehet hűtelenségi bűnt követni el, mi törvény szerént haza s király elleni vétkes tettben áll. Annyival kevésbé lehetett volna éppen azon beszéd, melyért pörbe idéztetem, hűtelenségi vád tárgya; mert én azon beszédben semmi indítványt nem tettem, hanem csak egy oly törvényjavallatot pártoltam, mely mellett az akkor folyó országgyűlésen a nemzeti képviselőség nagy többsége nyilatkozott volt; s így egy hasznosnak elismert tárgy követi utasítás által leendő pártolását s ezután azon tárgynak törvénynyé válását célozván beszédem, nem hogy nota-pörre adtam volna alkalmat, sőt a legtörvényesebb uton a legtörvényesebb jussommal éltem s kötelességemet teljesíttem. Ezekon kívül azért sem lehetett volna azon beszédért engem hűtelenségi pör alá vonni, mivel a vád nem azon alapult, mit valóban mondtam, hanem helytelenül állított oly mondásért, melyet azon szerkezettel s oly értelemben, mint azt a vádló fuscus állítja, teljességgel nem is mondtam.

Mindemellett a hűtelenségi pör ellenem megkezdett, s én egészen a magyarországi diaeta végéig, egy évnél tovább, annak gyöttrő bizonytalansága alatt tartattam. A királyi ügyek igazgatója minden sürgetéseim s törvényes intéseim ellenére a pörben nem dolgozott s csak a diaeta eloszlása után több hónapokkal bocsátotta azt azon kifogási kérdésben, melyben az a törvénykezési rend szerint állott, ítélet alá; de már ezt az én hírem s tudtom nélkül tette.

74-ik szám.

Mű nemes Maros széknek rendei adjuk tudtára mindeneknek, kiket illehet, hogy midőn folyó 1838-ik év szeptember hónapja 3-ik s több következő napjain felséges urunk, ispányunk szolgálatjára, hazánk boldogságára és székünk közjavára néző dolgaink igazítása végett törvényesen egybegyülve lettünk volna,

Ítélet hozatott, mikor nem is gyanítottam. Ezen ítélet kifogásomat meg nem állította, s a pör a tovább teendő kifogások körében tovább folyt.

A fiscus azonban, hihetősön látván meg nem állható és silány voltát annak, mit vádja alapjául vett volt, egyébire kívánta vádját kiterjeszteni; tudniillik arra, hogy nekem mind azon közgyűlésen s mind másutt s egész politikai pályámon törvény elleni és törvényes csend- és rendbontó czélatim s törekvésem lettek volna.

Hiszem ugyan nyugtató öntudatomban, hogy ezen vádnak alaptalansága mindkét ország előtt eléggé tudva van; mindazáltal bírám előtt ennek bebizonyítására irott bizonyítványokra vagyon szükségem.

Volt szerencsém a tekintetes rendek közgyűléseikben megjeleni, a tanácskozásaikban részt venni, volt szerencsém nagybecsű bizodalnok által megtisztelve, országgyűlési képviselőjöknek lenni. Tudják a tekintetes rendek, hogy törvény melletti küzdésekben hív részes s törvényes akaratjoknak hív sáfárja voltam, s tudják, hogy valamint a tekintetes rendeknek, ugy nekem is — mennyire csekély személyemtől kitölt — örökös s egyedüli czéлом s törekvésem a fennálló törvények oltalma, épen tartása s azáltal a haza boldogsága s nyugalma volt.

Bátor vagyok a tekintetes rendek előtt mély alázatossággal könyörögni, méltóztatassanak nekem a tekintetes rendek előtt bebizonyított ezen czélatim s törekvéseimről bizonyítványt adni, mely által megmutathassam, hogy nemcsak nem adtam törvény elleni vétkes czélatok gyanújára okot, sőt bebizonyítottam, hogy törvényeinknek mindég buzgó oltalmazója s fejedelmünknek és édes hazánknek örökké rendíthetetlen hive voltam. Hódoló tisztelettel öröklök

A Tekintetes Rendeknek

alázatos szolgálók és hiv polgártársok
Wesselényi Miklós m.p.

Láttatott 26-ik July 1838.

Tekintetes Nemes Udvarhelyszék egybegyült Rendeihez intézett

alázatos kérelme

a bennirtnak.

5./1838. Válasz. Adattassék ki a kért bizonyítvány. Nemes Udvarhelyszék közgyűlése üléséből, Sz.-Udvarhely, július 26-kán 1838.

Kiadta Kis Zsigmond m.pr. főjegyző.

akkor illő alázatos kérelemmel folyamodék hozzánk hadadi báró Wesselényi Miklós atyánkfia, jelentvén nekünk, miképen ő nemes Magyarországon hivatásos aránt közkereset alá vettetett, kére minket, hogy mivel ő a mi közgyűléseinkben is gyűléseinket illető tanácskozásainkba befolyt s vélekedéseit mondotta volna, adnánk nékie törvényes közhitelű bizonyító írást arról, hogy közgyűléseinkben jelenléte alatt nem adott semmi vétkes czélatok gyanújára okot, hanem édes hazánk és a felséges fejedelem jusiai oltalmazója volt. Mivel pedig az igazságos kérelem teljesítés senkitől meg nem tagadtathatik, kijelentjük azt, hogy mind közgyűlési jegyzőkönyveink mutatása, mind öntudatunk szerint valahányszor nevezett báró Wesselényi Miklós atyánkfia tanácskozásaink tárgyaihoz szólott s azokra vélekedéseit mondotta, soha mi közöttünk felséges urunknak sem szentséges személye, állapotja, fejedelmi méltósága és tekintete, sem birodalmi ellen czéložokat nem mondott, sőt vélekedései a haza és fejedelem közös és elválhatatlan kapcsolatban álló javát előmozdítóknak találattak. Melyről nevezett báró Wesselényi Miklós atyánkfianak jelen bizonyító írásunkat kiadandónak találtuk, a mint hogy székünk közönséges és czimeres pecsétje ereje alatt kiadatni meg is határoztuk. Költ nemes Maros szék M.-Vásárhelyt 1838-ban Sz.-Mihály hava 3-ik s több következő napjain tartott közgyűlésében. (L.S.) Kiadta jobbágytelki Bakó Sámuel m.pr. nemes Maros széknek főjegyzője. Hilibi Gál József m.pr. főkirálybíró.

75-ik szám.

Alólírt báró Wesselényi Miklós ur felszólítására adom ezen írásom, melynélfogva bizonyítom azt, hogy a midőn az authentication a hatodik pontra azon világoztást adtam, hogy azon szavakat vagyis constructiót teljességgel nem mondotta, melyek alatt a kérdőpontban elhuzva vagynak, ez az authenticationba be nem iratott, hihető azon okból, mivel jelenlétemben történetesen tenta ömlött azon papírosra, melyre az authentication iródott. Melyre nézve mai napon ismét elmentem méltóságos ítélőmester urhoz, emlékeztetvén tett világoztásomra, kérvén és megkívánván annak beiratását. Költ Nagy-Károlyban, de dato 12. octobris 1838. Kölcsey Gábor.

(Folytatása következik.)